

Czechosłowacko-polskie sieci akademickie podczas Zimnej Wojny między wielką polityką i strategiami indywidualnymi

Zimna wojna może nie była najlepszym czasem dla kontaktów międzynarodowych. Żelazna Kurtyna przecięła dotychczas najbardziej intensywne kanały wymiany naukowej, państwa socjalistyczne prowadziły politykę nacjonalizacji, a blok wschodni był Rosjo-centryczny. Nawiązano jednak coraz częściej kontakty międzynarodowe wykraczające poza oficjalne kanały, często w oparciu na współpracy z okresu międzywojnia, ale często w oparciu o wspólne zainteresowania uczonych z dwóch krajów. Projekt „Czechosłowacko-polskie sieci akademickie podczas Zimnej Wojny między wysoką polityką a strategiami indywidualnymi” śledzi te kontakty w naukach przyrodniczych i społecznych, przyglądając się kontekstom powstawania tych kontaktów, ich stabilizacji i skutkom, jakie transfery te osiągnęły.

Dziedziny, które stoją w centrum naszego projektu, są wybrane ze względu na ich znaczenie dla państwa - czy to poprzez badanie społeczeństwa w socjologii, czy planowanie przyszłości w naukach ścisłych czy ekonomii. Stąd łatwo założyć, że wymiana międzynarodowa była tam utrudniona. Z drugiej strony, będąc istotnymi dla państwa, naukowcy społeczni, ale co ważniejsze przedstawiciele nauk ścisłych, dysponowali większymi zasobami, co dawało im również więcej możliwości przekraczania granic. Chcemy zatem pokazać, że istniało wiele kontaktów, często poza oficjalnymi, zalecanymi kanałami wymiany międzyuczelnianej czy między akademiami nauk, tworzonych i cenionych przez naukowców, którzy traktowali je jako niezbędny aspekt swojej pracy naukowej.

Kontakty te zmieniały się z czasem, reagując na zmiany polityczne, takie jak Praska Wiosna. Od końca lat czterdziestych XX wieku badacze traktowali kontakty czechosłowacko-polskie jako zamiennik dotychczas dominujących kontaktów z „Zachodem” (zwłaszcza z Niemcami i Francją), a socjalistyczny internacjonalizm był nakierowany na zacieśnienie kontaktów w ramach bloku wschodniego. Rok 1968 to nie tylko zmiana sytuacji politycznej, wypędzenie wielu naukowców działających na arenie międzynarodowej i zacieśnienie nadzoru państwa, ale także zmiana pokoleniowa. Młodzi uczeni, rozpoczynający kariery w latach 70., wykazali się innowacją w nawiązywaniu nowych kontaktów, które często nie były odnotowywane w czasopiśmie i oficjalnych dokumentach.

Polsko-czeski zespół badawczy zbada te wymiany na podstawie egodokumentów i wywiadów. W ten sposób chcemy osiągnąć bardziej delikatny i zróżnicowany schemat kontaktów naukowych, niż taki który byłby możliwy dzięki opieraniu się wyłącznie na oficjalnych dokumentach. Badania w archiwach i bibliotekach pozwolą nam opisać konteksty, w których doszło do tych kontaktów i wskazać sposoby, w jakie naukowcy manipulowali kontekstami, aby osiągnąć zamierzone rezultaty. Chociaż nie kwestionuje to badań mówiących o dominacji państwa w strukturyzowaniu, dopuszczaniu i ograniczaniu kontaktów międzynarodowych, wskazuje jednak na przestrzenie wolności, które można było stworzyć - zarówno poza oficjalnymi kanałami, ale często także wewnątrz nich.

Podczas gdy kontakty czechosłowacko-polskie znajdują się w centrum naszego projektu badawczego, wyniki, które osiągniemy, będą miały wpływ na rozwijającą się dziedzinę nauk ścisłych okresu zimnej wojny. O ile dotychczas badania koncentrowały się głównie na transferach z udziałem Stanów Zjednoczonych i Rosji, nasz projekt przenosi przestrzeń „pomiędzy” tymi centrami na mapę transferów naukowych. W ten sposób chcemy zakwestionować dominującą geografie badań na temat zimnowojennej nauki, pokazując, że w wielu dyscyplinach zaniedbany sąsiad odgrywał ważniejszą rolę niż centrum polityczne.

Oprócz (zbiorowej) monografii anglojęzycznej, w ramach naszego projektu powstanie również strona internetowa, która posłuży jako źródło ustnej historii nauki środkowoeuropejskiej. Strona ta będzie zawierać wybrane transkrybowane wywiady, przegląd źródeł historii mówionej i literatury.